

ОГЛЕДИ И СТУДИЈЕ

УДК 327(73)

DOI: 10.5937/spm83-48538

Оригинални научни рад

Српска политичка мисао

број 1/2024.

Vol. 83

стр. 119-140

Ристо Митровић*

*Факултет политичких наука,
Европски универзитет Брчко Дистрикт*

АНАЛИТИЧКИ ЦЕНТРИ У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

Сажетак

Двадесети вијек је у Сједињеним Америчким Државама донио бројне новине у свим аспектима друштвеног живота укључујући и политику и ангажман у истој. Локалне и државне политике које су до тада биле строго повјераване изабраним чиновницима постале су предмет интересовања новоформираних организација задужених за прикупљање података о политикама, њихово анализирање и, кроз закључке, давање препорука о даљим акцијама потребним за побољшање постојеће или стварање нове политике у одређеној сфери политичког дјеловања.

Сагледавањем једновјековног историјата аналитичких центара у Сједињеним Америчким Државама познатијим под именом „тинк тенк“ (think tanks) могуће је увидјети како је мјењање политичке и социо-економске климе државе утицало на потребу за прилагођавање оваквих институција што је изњедрило бројне облике дјеловања и нове сфере интересовања аналитичких центара Сједињених

* Имејл-адреса: risto4569@gmail.com.

Америчких Држава. Поред тога, развој нових технологија наметнуо је и прилагођавање аналитичких центара истим кроз кориштење нових медијума за презентацију постигнућа и заговарање промјена које њихове анализе сматрају потребним.

Кроз анализирање начина дјеловања, утицаја политичких оријентација, презентовања резултата истраживања али и финансијског елемента ових организација добијамо бољи увид у значај оваквих организација у модерним политичким токовима једне од најмоћнијих држава свијета.

Кључне речи: аналитички центри, трустови мозга, тинк тенкови, Сједињене Америчке Државе, политика, утицај

УВОД

Анализа, праћење и разумијевање прошлих и садашњих као и предвиђање будућих догађаја од значаја је свакако један од најсложенијих процеса данашњице, како у свим осталим пољима па тако и у политици, како на унутрашњем тако и на међународном плану. Разумијевање прошлости да би боље схватили поруке садашњих догађаја и избјегли или наметнули кретање у одређеном правцу у будућности је свакако један од најзначајнијих талената које имају научници и сарадници у престижним организацијама које се једним именом могу назвати трустови мозга.

Центри за истраживање, анализу и ангажман јавних политика играју кључну улогу у стварању увида оријентисаних на политику како о домаћим тако и о међународним питањима. Њихов примарни циљ је да креаторима политика и јавности пружи добро информисане перспективе, олакшавајући процес доношења одлука о значајним питањима јавне политике. Трустови мозга могу бити повезани са политичким партијама, владиним тијелима, интересним групама, приватним корпорацијама или дјеловати као независне невладине организације (НВО). Функционишући као веза између академске заједнице и заједнице која креира политику, ове институције дјелују као независни гласови који се, бар званично, залажу за јавне интересе (McGann 2007, 11).

Аналитички центри су у Сјеверној Америци доживјели значајну експанзију, с посебним нагласком на Сједињеним Америчким

Државама. Укупни број истраживачких центара у овом региону је у последње вријеме порастао на импресивних 2.397, а већина њих, 2.203, налази се у САД-у. Ово удвостручење од 1980. године одражава значајну експанзију интелектуалних центара и институција оријентисаних на политику. Скоро 8% истраживачких центара са сједиштем у САД-у је лоцирано у главном граду државе што наглашава кључну улогу града као жаришне тачке за интелектуални дискурс, формулисање политике и стратешку размјену идеја између трустова мозга односно тзв. тинк тенкова (think tanks).

За разлику од укупног раста у односу на осамдесете године прошлог вијека, у посљедњих 12 година у Сједињеним Државама и Европи дошло је до примјетног пада у стопама оснивања нових трустова мозга. Ова промјена сугерише сазријевање или консолидацију постојећих аналитичких центара па се фокус помјера са стварања нових на оптимизацију утицаја и дјелотворности постојећих институција (McGann 2020, 15).

ВРСТЕ И ОБЛИЦИ АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА

Према Џејмсу Мекгену (*James McGann*), једном од најзначајнијих научника који су посвећивали пажњу истраживању тинк тенкова, ове организације у Сједињеним Државама имају један од три облика:

1. Традиционални тинк тенкови који концентришу своје ресурсе искључиво на научном истраживању политике (Hoover Institution);
2. “Think-and-do tanks”, који спроводи истраживање и анализу политике али и информисање и утицање на јавност по питањима исте (Brookings Institution, Carnegie Endowment for International Peace, Economic Policy Institute – EPI, Heritage Foundation);
3. “Do tanks”, који сву своју енергију усмјерава на преузимање и ширење идеја и приједлога политика других истраживачких центара (Free Congress Foundation, Demos) (McGann 2007, 12).

Поред споменуте Мекгенове категоризације на основу тренутно активних трустова мозга њихових начина рада, циљева и тема које ове институције обрађују у свом истраживачком раду могуће је извести неколико врста истраживачких центара:

1. Истраживачки и академски центри

Ова категорија класичних аналитичких центара обухвата центре попут Хувер Институције (Hoover Institution) које су уско везане за академску заједницу, често повезане са универзитетима или истраживачким институцијама и који дају приоритет ригорозним истраживачким методологијама и научним стандардима. Споменута Институција при Универзитету Станфорд је одличан примјер за овај тип труста мозгова наглашавајући академску извршност у свом истраживању економске политике, политичких наука и националне безбједности.

2. Истраживачки центри за заговарање политика

Неки трустови мозгова усвајају приступ оријентисан на заговарање политика, активно промовишући специфичне агенде и идеолошке перспективе. Примјер оваквог центра је Херитеџ фондација (Heritage Foundation) која се јавно залаже за конзервативне принципе, ограничену владу и рјешења за слободно тржиште. Ова и сличне институције поред истраживачког рада и публикуирања истог учествују и у јавним наступима, медијским кампањама и законодавном заговарању кроз које настоје утицати на политичке процесе и одлуке.

3. Нестраначки или двопартијски истраживачки центри

Ова категорија укључује институције које се поносе одржавањем нестраначког или, у случају САД-а, двостраначког става попут Савјета за међународне односе (Council on Foreign Relations) који, бар званично, настоји нагласити објективност и посвећеност пружању уравнотежених перспектива о међународним политикама и потезима као своје адуте. Овакви истраживачки центри би за циљ требало имати премошћавање идеолошке подјеле зарад вишег, националног интереса помоћу прагматичних рјешења која могу добити подршку у цијелом или већинском дијелу државног политичког спектра.

4. Трустови мозгова усмјерени на посебне области политичког дјеловања

Многи трустови мозгова фокусирају се на специфичне области политике, бавећи се циљаним питањима са дубином и стручношћу која произилази из стручности и прецизне усмјерености кадра који спроводи истраживања унутар институција попут Института

Урбан (Urban Institute) који је добар примјер јер је исти специјализован за истраживање социјалне и економске политике са посебним фокусом на питања положаја појединаца у данашњој социо-економској клими САД-а. Овакве институције углавном постају ауторитети у својим областима дајући увиде и образоване препоруке о сложеним изазовима са којим се могу суочити доносиоци одлука у датим сферама а пружају и уточиште за истомисљенике који желе чути оно у шта вјерују представљено у мејнстрим медијима и научим институцијама.

5. Аналитички центри за спољну политику и међународне односе

Специјализовани центри за анализу спољне и глобалне политике су током и након Хладног рата учврстили као један од кључних фактора у спољнополитичком дјеловању САД-а. Брукингс Инститиција (Brookings Institution) и већ споменути Савјет за спољне послове (Council on Foreign Affairs) само су неки од институција које својим фокусом на међународне односе и економску политику, како државну тако и међународну, представља примјер овог типа тинк тенка који кроз своје обимне публикације и јавна иступања доприносе обликовању става нације о глобалним питањима и пружају вриједан увид у регионална и свјетска геополитичка кретања и дипломатске стратегије.

6. Војно-технолошки аналитички центри

Институције попут RAND корпорације (RAND Corporation), као најпознатије од многих, често се концентришу на науку, технологију и истраживања везана за сигурност и националну безбједност државе на националном и међународном плану. Ови истраживачки центри настоје премостити јаз између све више незаустављивог технолошког напретка и импликација класичне политике, нудећи смјернице о модерним питањима као што су сајбер сигурност, вјештачка интелигенција и одбрамбене технологије.

7. Економски и тржишни истраживачки центри

Поред наведених, битна ставка сваког друштва јесте и економија па је зато и анализа исте, и на микро и на макро нивоу, саставни дио истраживања центара попут Като Института (Cato Institute) који своја истраживања усмјеравају на економску политику, залажући се за принципе слободног тржишта, ограничену владину

интервенцију и индивидуалне слободе. Ове институције доприносе економском дискурсу, нудећи перспективе које су, на основу политичког опредјељења институције, у складу са класичним либералним или више конзервативнијим идеологијама и ставовима по питању вођења државне економске политике.

8. Центри за истраживање специфичних јавних политика

Поред споменутих облика аналитичких центара који се фокусирају на доста шири обим питања попут спољне или економске политике, у последње вријеме су на тинк тенк сцени САД-а све више присутни аналитички центри попут Урбан-Брукингс центра за порезну политику који својим дјеловањем производе научна истраживања која доносе информације о појединачним политичким одлукама које могу директно утицати на појединца или социјалну групу. Иако релативно нова појава, са развојем и наметањем либералнијег размишљања, прије свега код младих у САД-у, за очекивати је да ће овакве организације добити још више моћи у наредним изборним циклусима а назнаке чега су видљиве и у периоду настанка овог рада.

УЛОГЕ АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА

Аналитички центри односно трустови мозга у САД-у имају бар једну од четири улоге:

1. Истраживачка и аналитичка

Истраживачки центри попут Брукингс Институције, који дају приоритет истраживању и анализи, играју фундаменталну улогу у обликовању политичких дискусија и одлука. Ови истраживачки центри улажу велика средства у окупљање тимова стручњака, истраживача и научника који се баве вишеструким политичким областима. Кроз ригорозно, мултидисциплинарно истраживање, прикупљање података и објективну анализу, они производе мноштво извјештаја и других врста публикација који могу послужити као основа за даља истраживања или спровођење одређених политичких акција попут доношења нових или прилагођавања постојећих политика и законских рјешења.

Примарна функција ових истраживачких центара је управо да креаторима политика и јавности пружи дубље разумијевање сложених питања. Разјашњавањем замршених тема олакшавају потенцијално доношење одлука заснованих на чињеницама и доказима. Утицај њиховог рада сеже даље од непосредних разматрања политике и доприноси ширем интелектуалном дискурсу који окружује друштвене изазове. Кроз, како представници ових институција кажу ванпартијске, добро одрађене анализе, ови трустови мозга имају за циљ да просвијетле, образују и подигну квалитет јавне дебате о најзначајнијим питањима САД-а данашњице.

2. Заговарачка – промоција идејних политичких рјешења кроз наметање наратива

Истраживачки центри који усвајају приступ оријентисан на заговарање, као што је Херитеџ фондација, служе као моћни покретачи идеолошких наратива који за циљ имају прилагођавање постојећих или стварање нових законских оквира. Ове институције активно промовишу специфичне политичке агенде и залажу се за одређене идеолошке перспективе. Њихова функција сеже даље од традиционалног истраживања и издавања публикација, обухватајући приступ јавности, медијске кампање и директан ангажман са креаторима политике.

Истраживачки центри оријентисани на заговарање су инструментални у утицају на политички пејзаж представљањем увјерљивих аргумената за наратив који заступају. Путем објављивања текстова, појављивања у медијима и циљаних порука путем плаћених реклама, они настоје утицати на јавно мњење и добити подршку за политичка рјешења која заступају дјелујући дјелимично као лоби група. Иако се ови трустови мозга могу суочити с критикама због потенцијалне пристрасности, њихова улога у убризгавању идеолошке разноликости у процес креирања политике је значајна за унапређење плурализма који је битан при доношењу нових политика.

3. Непристрасно-аналитичка – премошћивање подјела и подстицање националног политичког консензуса

Истраживачки центри посвећени нестраначкој или двостраначкој анализи, попут Савјета за спољне односе, играју кључну улогу у премошћивању идеолошких подјела. Ове институције дају

приоритет објективности и интересу државе, настојећи да пружи уравнотежене перспективе о сложеним питањима. Функција нестраничких истраживачких центара је да служе као интелектуални посредници, нудећи прагматична рјешења која могу добити подршку у цијелом политичком спектру што је у случају САД подршка Републиканаца и Демократа, односно већег дијела њихових конференција.

Одржавајући приврженост неутралности, ови трустови мозга дјелују као поуздани извори информација за креаторе политике који траже свеобухватне и непристрасне увиде чиме доприносе широј култури изградње консензуса.

4. Академска – укључивање образовних институција у савремени политички дискурс

Трустови мозга блиско повезани са академским институцијама, попут Хуверове Институције која је смјештена на Универзитету Станфорд, уносе академску строгост у политички дискурс. Ове институције дјелују на раскрсници научног истраживања и класичног политичког дјеловања што им даје додатни ниво строгаће али и вјеродостојности у својим активностима. Њихова функција укључује провођење истраживања које је у складу са академским стандардима, често користећи стручност научника из различитих области за рјешавање друштвених изазова данашњице са циљем пружања мултидисциплинарног увида у одређену тему анализе.

Улога ових аналитичких центара је да интегришу научне увиде о теми истраживања у будуће политичке расправе о истој. Комбинацијом строгости академског истраживања са релевантношћу из стварног свијета они доприносе нијансираном разумијевању сложених академских али и друштвених питања данашњице. Рад ових институција служи за премошћивање јаза између академске заједнице и креатора политике, осигуравајући да истраживање засновано на доказима даје информације о практичним политичким одлукама.

НАСТАНАК И РАЗВОЈ АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

Коријени аналитичких центара односно трустова мозга у Сједињеним Америчким Државама могу се пратити од почетка

20. вијека. Карнегијева задужбина за међународни мир (Carnegie Endowment for International Peace), основана 1910. године, била је међу првим институцијама које су усвојиле модел који личи на модерни тинк тенк. Под вођством председника Николаса Мерија Батлера (*Nicholas Murray Butler*), задужбина је постала организација фокусирана на истраживање са мисијом да допринесе глобалном миру и дипломатији.

Филантроп Роберт С. Брукингс (*Robert S. Brookings*) је поставио преседан за нестраничка истраживања заснована на доказима, постављајући темеље за будуће трустове мозга. Почетком 20. вијека, Брукингс је замислио организацију која ће премостити јаз између академског истраживања и практичних потреба креатора политике. Његова визија је била да створи нестраничку институцију посвећену спровођењу објективног истраживања заснованог на доказима које би могло да информише и унапреди државно управљање.

Институт за државна истраживања службено је основан 8. децембра 1916. у Вашингтону. Институт је 1927. спојен са двије друге институције које је основао Брукингс, Институтом за економију (*Institute of Economics*) и Роберт С. Брукингсовом Школом за економију и владу (*Robert S. Brookings Graduate School of Economics and Government*), заједно формирајући данашњу Брукингс Институцију. Мисија Институције је спровођење дубинског, нестраничког истраживања зарад побољшања политика и управљања на локалном, државном и глобалном нивоу (*Brookings Institution, n. d. a*). Брукингсови научници су имали запажене улоге у утицају на формирање владиног буџетског система 1920-их, стварање социјалног осигурања 30-их, Маршаловог плана 40-их година, побољшање процеса председничке транзиције 1950-их, стварање основе за дерегулацију 1960-их и успостављање конгресне канцеларије за буџет 1970-их. Током 1980-их покренули су и пионирски рад на пољима здравствене заштите, пореске политике, социјалне помоћи, јавних служби и финансирања кампања 1990-их а након терористичких напада 11. септембра, Институција се упустила и у истраживање ефикаснијих начина организовања америчке државне одбране (*Brookings Institution n. d. b*).

Данашња Брукингс Институција је сачињена од неколико истраживачких центара попут центара за истраживање влада, економије, спољне политике, глобалне економије и развоја, блискоисточних

влада као и Одбрамбене иницијативе 21. вијека а финансира се кроз подршку различитих филантропа, фондација, корпорација али и влада (Brookings Institution n. d. b).

У другој половини прошлог вијека, истраживачки центри су прошли стратешку еволуцију у свом приступу укључивању креатора политике и јавности. Значајно је да су субјекти попут лондонског Адам Смит Института (Adama Smith Institute), који су повезани с Америчким институтом за предузетништво (American Enterprise Institute – AEI) и Центром за политичке студије (Center for Political Studies), препознали значај ефективног дијељења идеја у кључним тренуцима. Херитец фондација, коју су 1973. основали бивши помоћници у Конгресу Едвин Феулнер (Edwin Feulner) и Пол Вејрих (Paul Weyrich), појавила се као трансформативна сила у преобликовању пејзажа аналитичких центара и увођењу револуционарних комуникацијских техника. Они су замислили утицајнију улогу истраживачких центара у процесу креирања политике, наглашавајући обавезност разумијевања потреба креатора политике. Одступајући од конвенционалне праксе тада већ традиционалних трустова мозга као што је Брукингс Институција, Херитец се држао концепта „истраживања политике брзог одговора“. У суштини, ово је укључивало удаљавање од дугих студија у формату књига које су креатори политике често игнорисали управо због опширности истих. Умјесто тога, истраживачи Херитеца су били усмјерени на стварање и дистрибуцију сажетих извјештаја који се баве право-временим и релевантним питањима политике. Такав рад је Херитец довео у позиција да играју јако важну улогу у стварању економске политике Роналда Регана познате као „*geonomics*“ која је довела до значајних микро и макроекономских резултата држава, а што у коначници доказује позиционирање оваквих аналитичких центара као кључних елемената у стварању и имплементацији најважнијих политика Сједињених Америчких Држава. Научници из овог и сличних истраживачких центара су се све чешће почели појављивати као ауторитативни гласови на телевизији и радију, као свјedoци пред законодавним одборима, координатори семинара, радионица и конференција за различите публике укључујући у исте и креаторе политике, новинаре, конгресно особље, професоре са престижних универзитета и др. Поред рада на публикацијама, личним интернет блоговима и појављивања у медијима, истраживачи су постали све активнији у универзитетским и политичким круговима, често

одржавајући предавања и учествујући у политичким кампањама у улози савјетника (Abelson 2019, 245-246).

РАЗЛИКЕ У НАЧИНУ РАДА АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА

Поред различитих врста аналитичких центара на основу тема истраживања, бројност трустова мозга подразумева и различите приступе у начину презентовању резултата истраживања од чега, нарочито у модерном времену тзв. брзог живота, зависи ефикасност њиховог утицаја на политику и јавни дискурс. Неки од начина интеракције са конзументима информација које ове институције пружају су:

- Традиционалне публикације

Једна од традиционалних метода које аналитички центри користе за представљање резултата својих истраживања је путем публикација у академском стилу, као што су истраживачки радови, анализе и сажети анализа различитих политика и извјештаји о истим. Ови документи су често богати детаљима, пружајући дубинске анализе сложених питања па тако, на примјер, Институт Урбан објављује истраживачке извјештаје који се баве различитим аспектима социјалне и економске политике, представљајући детаљне податке, методологије и закључке у формату доступном креаторима политика и другим истраживачима и аналитичарима.

- Сажеци политика и извршни сажеци истраживања

Препознајући све већу потребу за концизним и приступачним информацијама, многи аналитички центри допуњују своје опсежне извјештаје сажецима о политикама и резимеима. Примјер за овај тип рада јесте Херитец фондација која издаје сажетке заједно са својим истраживачким извјештајима, осигуравајући да креатори политике и шира јавност брзо схвате суштину свог истраживања без упуштања у опсежне анализе на основу којих се дошло до датих закључака. Због тога ови краћи документи често служе као неки од аргумената за будуће политичке потезе доносиоца политичких одлука.

- Интерактивни медији и инфографика

У дигиталном добу, аналитички центри користе интерактивне медије и инфографику како би представили своја открића на визуелно привлачан начин за новије генерације. Динамични визуелни прикази, интерактивне интернет странице и анимиране презентације могу учинити сложене информације доступнијим широј публици. Многи центри који раде на питањима социјалне и економске правде као и другим друштвено одговорним питањима користе инфографику и интерактивне визуализације података како би пренио кључне тачке и статистике везане за иста, повећавајући разумијевање истих и, у завршници, ангажман јавности.

- **Јавни догађаји и конференције**

Многи трустови мозга организују јавне догађаје, конференције и семинаре како би своје резултате истраживања представили директно публици. Ови догађаји пружају прилику стручњацима да се укључе у интеракцију лицем у лице, одговоре на питања и подстакну дијалог. Институт Аспен, на примјер, је домаћин конференција и догађаја који окупљају креаторе политика, друштвене активисте и лидере али и ширу јавност како би разговарали о најзначајнијим питањима и подијелили различите увиде у тематику о којој се говори.

- **Појављивање у медијима и писање тзв. Оп-Ед-ова**

Аналитички центри разумију важност интеракције с медијима како би појачали своје поруке. Објављивањем чланака, доприносом новинским чланцима и појављивањем у телевизијским интервјуима, стручњаци из тзв. тинк тенкова могу изнијети своје налазе широј публици. Један од примјера јесте изразито прогресивни Центар за амерички напредак који активно сарађује с медијима како би промовисао своја истраживања и препоруке за различите, према њима, друштвено одговорне политике.

- **Подкасти и вебинари**

Како би досегли ширу публику и укључили се у динамичније разговоре, тинк тенкови су све више прихватили подкастинг и вебинаре као средства којим достижу своју публику. Ови формати омогућавају стручњацима да разговарају о својим резултатима истраживања у тону разговора, разлажући сложене теме у широј јавности приступачније дискусије. Брукингс Институција, на

примјер, има мрежу подкаста у којима стручњаци расправљају о својим истраживањима и њиховим импликацијама на приступачан и језички разумљив начин што директно утиче на ширење опсега утицаја који институције попут Брукинкса имају.

- Друштвене мреже и друге интернет платформе

Истраживачки центри препознају моћ платформи друштвених медија за брзо ширење информација и интеракцију са разноликом публиком. Платформе попут до скоро Твитер-а а данас Икс-а (Twitter, X), Линкдин-а (LinkedIn) и Јутјуб-а (Youtube) користе се за размјену кључних резултата истраживања, укључење у дискусије у реалном времену и повезивање са креаторима политике, новинарима и широм јавношћу. Като Институт који је познат по својим либералнијим перспективама активно користи друштвене мреже за дијељење резултата истраживања, инфографику и учествовање у расправама о политици и политикама.

СПОЉНОПОЛИТИЧКИ АНАЛИТИЧКИ ЦЕНТРИ

Један од најважнијих аналитичких центара заинтересованих за спољну политику у САД-у јесте Савјет за спољне односе (Council on Foreign Relations – CFR). Савјет је невладина организација која окупља водеће стручњаке из области међународних односа, политике, економије и војне стратегије. Основан је 1921. године и има за циљ пружање препорука и анализа које обликују спољну политику Сједињених Америчких Држава. Сматра се трустом мозга јер окупља елитне представнике из разних сектора, укључујући политику, бизнис, академску заједницу и медије док чланови савјета често заузимају кључне позиције у администрацијама, процесу доношења закона и извршења политика, чиме имају значајан утицај на обликовање спољне политике САД-а. Савјет за спољне односе издаје тромјесечни часопис Форин Аферс (Foreign Affairs), као и мноштво студија о различитим аспектима свјетских послова. Ипак, можда је најпознатији по својој истакнутој и ексклузивној групи чланова. Међу 3.500 чланова широм државе, који морају бити номиновани прије него што се Савјету придруже, су бивши предсједници, државни секретари и други креатори политике на високом и највишем нивоу.

Ова организација има низ специјализованих комитета који се баве различитим аспектима међународних односа, укључујући трговину, безбједност, економију и људска права. Њихове препоруке често постају основа за политичке одлуке и стратегије спољне политике државе. Поред тога, Савјет такође организује догађаје, дискусије и конференције које окупљају кључне актере у области међународних односа, пружајући им прилику да размјене идеје и информације (Abelson 2018, 245).

Важно је напоменути да, док се Савјет често сматра кључном организацијом у обликовању спољне политике, постоји низ других организација, тинк тенкова, лобиста и медијских групација које такође играју значајну улогу. Ове мреже „мозгова“ заједно доприносе обликовању и вођењу спољне политике САД-а, а њихов утицај може варирати у зависности од тренутних политичких, економских и безбедносних околности.

Атлантски савјет (Atlantic Council) који је основан 1961. године као невладина организација посвећена је промоцији трансатлантског савезништва између Сједињених Америчких Држава и Европе и окупља лидера из политике, привреде, академских кругова и цивилног друштва како би расправљали о кључним питањима међународних трансатлантских односа. Савјет пружа платформу за дијалог и сарадњу између САД-а и Европе, што може имати дубок утицај на спољну политику обје стране. Њихови истраживачки радови, препоруке и догађаји такође често служе као извор информација и смјерница за политичаре и доносиоце одлука у обликовању спољне политике (Atlantic Council n.d.).

ВОЈНО-ТЕХНОЛОШКИ АНАЛИТИЧКИ ЦЕНТРИ

Војно-технолошки аналитички центри су још једна значајна група аналитичких центра чија је сфера интересовања војно-технички напредак државе а које играју кључну улогу у обликовању политике националне безбједности, нудећи стратешке анализе постојећих техника, стратегија и технологија али и подстицајући иновације у одбрамбеној индустрији. Међу бројним центрима овог типа истиче се RAND Корпорација (RAND Corporation) као најпрепознатљивија институција која је значајно допринијела одбрамбеном и сигурносном аспекту државе од свог оснивања 1948.

године. Функције оваквих истраживачких центара су вишеструке и обухватају стратешку анализу, формулацију политике, технолошке иновације и планирање могућих сценарија. Ове институције се баве свеобухватним анализама питања националне сигурности, процјењујући геополитичке трендове, војне способности и пријетње које се појављују а њихов циљ је да креаторима политике пружи информисане процјене које доприносе формулисању одбрамбених и безбедносних на доказима заснованих политика (RAND Corporation, n.d.).

Један значајан аспект улоге RAND Корпорације лежи у њеној посвећености објективној и непристрасној анализи која је видљива у раду институције. Истраживачи у RAND-у који потичу из различитих области доносе мултидисциплинарну перспективу војним и одбрамбеним питањима. Ово опредјељење осигурава да су анализе и препоруке које нуди институција утемељене на политички и војно-индустријски непристрасним процјенама. Корпорација је позната по свом фокусу на дугорочно стратешко размишљање па тако, осим пружања идеја за рјешавање тренутних проблема, институција предвиђа будуће изазове омогућавајући креаторима политике да доносе одлуке у складу са дугорочним сигурносним интересима нације.

У домену технолошких иновација, војно-технолошки трустови мозгава активно доприносе напредовању одбране државе кроз процјењивање и стручну анализу нових технологија, укључујући вјештачку интелигенцију, сајбер ратовање и напредно оружје, дајући препоруке о њиховој интеграцији у модерним сукобима. Овај проактивни ангажман осигурава да америчке оружане снаге остану на челу технолошких способних организација тог типа на свијету (McGann 2007, 131-134).

УТИЦАЈ АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА НА ПОЛИТИЧКА КРЕТАЊА

Политиколози истраживачким центрима приступају из двије перспективе: неки их сматрају дијелом устаљене политичке елите, док их други виде као једну од бројних институционализованих групација које се боре за пажњу и утицај у плуралистичком систему стварања политике. Међутим, ова гледишта не пружају свеобухватно разумијевање врсте и нивоа утицаја који аналитички центри имају

у креирању политике. Истраживања показују да трустови мозга имају највећи утицај у раним фазама процеса креирања политике, посебно у артикулацији и формулацији питања.

Доналд Абелсонова (*Donald E. Abelson*) истраживања сугеришу да утицај оваквих организација у Вашингтону има различите облике па тако неке институције свој посао обављају дискретно, иза кулиса, постижући значајан успјех без тражења публицитета, док друге усвајају експлицитнији приступ трансформацији јавног мнијења о питањима и могућим политичким рјешењима које заступају. У различитом степену, тинк тенкови у Сједињеним Државама користе неке или све од следећих стратегија како би утицали на креаторе политике, академике, бизнис лидере, новинаре али и ширу јавност:

- одржавање јавних трибина и конференција на којима се расправља о разним питањима унутрашње и спољне политике;
- подстицање научника на одржавања јавних предавања и обраћања;
- свједочење пред одборима и пододборима Конгреса;
- издавање књига, часописа, билтена, сажетака политика;
- креирање е-маил листа за дистрибуцију како би се олакшао приступ новим публикацијама као и објављивање кључних информација о раду свог института на интернет страницама;
- циљање појединачних дијелова јавности током годишњих кампања прикупљања средстава;
- повећање изложености коришћењем различитих друштвених мрежа и медија (Abelson 2018, 90).

ПОЛИТИЧКА ОРИЈЕНТАЦИЈА АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА

Утицај политичке оријентације на трустове мозга у Сједињеним Државама је вишеструки феномен, о чему говори разнолик низ организација које обухватају идеолошки спектар САД-а. Херитец фондација, конзервативни тинк тенк, досљедно се залаже за

ограничену владу, политику слободног тржишта и снажну националну одбрану. Његово и истраживање сличних аналитичких центара попут Америчког института за предузетништво (АЕИ) често је у складу с конзервативним вриједностима, залажући се за смањење прописа, смањење пореза и снажно војно присуство.

У домену либертаријански оријентисаних истраживачких центара Като Институт се истиче као заговорник индивидуалних слобода, слободног тржишта и неинтервенционистичке спољне политике. Његово истраживање оспорава ширење државних овлашћења и наглашава важност очувања и поштовања личних слобода. На центристичком дијелу политичког спектра, Брукингс Институција и Центар за стратешке и међународне студије (Center for Strategic and International Studies) заузимају уравнотеженији приступ, бавећи се економским и друштвеним изазовима, као и изазовима националне безбједности, спољне политике и глобалног управљања уз мјешавину тржишно оријентисаних и рјешења која подржава тренутна владајућа струја државе. Истраживања ове врсте тинк тенкова често одражавају прагматичан став, покушавајући премостити идеолошке подјеле и пронаћи заједнички језик о питањима која обично дијеле политичке фракције у САД-у.

С друге стране, Центар за амерички напредак (Center for American Progress), либерално настројена институција, фокусира се на прогресивне приоритете као што су економска и социјална правда, климатске промјене и реформа здравствене заштите. Рад Центра одражава посвећеност рјешавању друштвених изазова кроз владину интервенцију и прогресивна политичка рјешења. Институт за економску политику (ЕПИ) и Институт Урбан су још неки од либерално усмјерених аналитичких центара који свој рад фокусирају на економске политике које промовишу права радника и рјешавање неједнакости прихода у различитим друштвеним групама (расним, полним, сексуалним и сл.). Истраживања оваквих организација често подржава и промовише прогресивне економске иницијативе, као што су повећање минималне плате и широке мреже социјалне заштите (McGann 2007, 145-168).

ФИНАНСИРАЊЕ АНАЛИТИЧКИХ ЦЕНТАРА

Финансирање аналитичких центара у Сједињеним Америчким Државама је сложен и вишеструки процес, који укључује различите

изворе који доприносе њиховом раду, истраживачким иницијативама и заговарању политика. Истраживачки центри играју кључну улогу у обликовању јавног дискурса, утичу на политичке одлуке и доприносе интелектуалном пејзажу па је разумијевање финансијских механизма иза ових институција саставни дио разумијевања њихове независности или зависности, приоритета и укупног утицаја.

Један од примарних извора финансирања истраживачких центара са сједиштем у САД-у су приватне донације појединаца, фондација и корпорација. Богати филантропи и фондације са одређеном идеолошком или политичком оријентацијом могу одлучити да подрже тинк тенкове који су усклађени с њиховим вриједностима. Уколико се у потпуности не ослањају на исте, ове донације често долазе са мање обавеза у поређењу са државним финансирањем, што омогућава тинк тенковима да задрже одређени степен независности у својим истраживањима и напорима за утицањем на политике.

Корпоративно спонзорство је још један значајан извор финансирања за тинк тенкове. Компаније, посебно оне са интересима у одређеним областима политике, могу пружити финансијску подршку тинк тенковима који спроводе истраживања релевантна за њихове индустрије. Иако овај извор финансирања може допринијети финансијској одрживости тинк тенкова, он такође поставља питања о потенцијалним сукобима интереса и утицају корпоративних донатора на истраживачке програме.

Државно финансирање представља значајан дио финансирања трустова мозга у Сједињеним Државама. Истраживачки центри често примају грантове или уговоре од федералних и државних владиних агенција за спровођење истраживања о различитим политичким питањима. Иако ово финансирање може побољшати кредибилитет и досег тинк тенкова, оно такође може изазвати забринутост у вези с независношћу истраживања.

Чланарине и појединачни доприноси присталица чине још један финансијски ток за неке тинк тенкове. Чланство често долази са погодностима као што је приступ ексклузивним догађајима, публикацијама и резултатима истраживања. Поред тога, индивидуални доприноси широке базе присталица могу допринијети финансијској стабилности тинк тенкова уз одржавање разноврсне базе финансирања што индиректно утиче и на разноврсност и слободу истраживања без утицаја „великих донатора“.

Последњих година, тинк тенкови су такође истраживали алтернативне токове прихода, као што су организовање конференција, семинара и програма обуке како уживо тако и путем претплата на интернет страницама. Ови догађаји не служе само као платформе за ширење налаза истраживања, већ и остварују приход кроз ко-тизације и спонзорства (McGann 2007, 45-54).

Повољно пореско окружење у Сједињеним Државама игра значајну улогу у стварању атмосфере добродошлице за тинк тенкове. Означене као добротворне организације према Закону о интерним приходима, ове организације уживају значајну подршку различитих филантропских фондација и корпорација а у замјену за своје доприносе, донатори добијају значајне пореске олакшице.

Поред тога, САД се може похвалити снажном културом политичког предузетништва, што је довело до оснивања истакнутих трустова мозга као што су Херитеџ фондација, Като Институт и Центар за амерички напредак. Ове организације су основали политички предузетници који су показали способност да обезбиједи неопходна средства за унапређење и залагање за своју визију политике коју њихова држава треба да прати. За разлику од других напредних земаља као што је Канада, гдје владине иницијативе често подстичу постојање трустова мозга, већина трустова мозга у Сједињеним Државама, Великој Британији, Њемачкој и другим европским земљама ослања се на финансирање приватног сектора (Abelson 2019, 241).

Значајан утицај на финансијску стабилност труста мозга има и тренутна социо-економско и политичка струја која влада у друштву државе па се тако на примјер током цвјетања конзервативизма у Регановом периоду, док су се либералније институције за истраживање политике бориле за финансијски опстанак, Херитеџ фондација се почела издвајати као једна од водећих и најутицајнијих тинк тенк организација америчког главног града управо због нешто конзервативнијег приступа политици и политикама који је привлачио финансијску подршку све већег броја појединаца и корпорација али и владајуће струје тог доба (Abelson 2018, 163).

ЗАКЉУЧАК

Аналитички центри познатији као тинк тенкови у Сједињеним Америчким Држава су, од свог настанка почетком прошлог вијека, постали важан фактор у политичким и друштвеним дискурсима као и у политичким процесима стварања или реформисања одређених мање или више битних државних политика.

Од стварања Карнегијеве задужбине за међународни мир преко Брукинга, Херитеца, Урбана до модерних тинк тенкова посвећених специфичним елементима социо-економске сфере живота државе и појединаца, успјешни тинк тенкови су кроз различите начине функционисања, структуре, презентације резултата, финансирања успјели да себе позиционирају као “go-to” елемент за информисање о кључним ставкама везаним за одређене политике. Било то традиционалним презентовањем резултата истраживања у књигама, сажецима или другим облицима физичке или интернет публикације, или појављивање представника тинк тенкова на мејнстрим медијима и коментарисање тренутних парадигми кроз сферу сопствених истраживања, аналитички центри су кључни у разумијевању домаћих и свјетских кретања у неким од области за које су исти заинтересовани, од смањења пореза до свјетских геополитичких „игара“ нуклеарних сила.

Поред свих других тинк тенкова у САД-у највећу моћ и најконсеквентније дјеловање свакако имају спољнополитички и војно-технолошки аналитички центри који својим дјеловањем могу, уколико желе, индиректно утицати на стварање нових и другачије разумијевање тренутних и прошлих спољнополитичких акција и војних сукоба што их ставља у посебну групу организација које држе велику моћ у својим рукама а којим се не придаје довољно пажње и контроле. Линија између спољнополитичког тинк тенка и лоби групе је у данашње вријеме танка, а сагледавањем различитих облика финансирања бројних тинк тенкова могуће је претпоставити да се интереси финансијера често могу или морају поклапати са главним ставкама заговарања које тинк тенкови јавно промовишу кроз своје публикације, јавна појављивања, онлајн платформе али и у разговорима са доносиоцима политичких одлука. Ипак, кроз примјену различитих облика финансирања и одвраћање од великих грантова и донација, тинк тенкови добијају апсолутну истраживачку слободу коју могу искористити за побољшање стања у друштву

путем заговарања одговарајућих политика и праваца којим се држава и њени законодавци требају усмјерити.

Аналитичке центре можемо подијелити на неколико различитих начина али суштина остаје иста а то је да је циљ оваквих организација, поред разумијевања тренутних или прошлих дешавања, директно утицање на стварање нових и реформисање постојећих политика зарад прилагођавања новим свјетским кретањима која су основа истраживања оваквих центара или које овакви центри желе видјети у будућности због личних политичких афинитета организација и залагања за њихову верзију „бољег сутра”.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Abelson, Donald E. 2018. *Do Think Tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes*. Montreal, McGill-Queen's University Press.
- Abelson, Donald E. 2019. From Generation to Generation Reflections on the Evolution of Think Tanks“. *International Review of Public Policy*, Vol. 1, N°2, 2019.
- Atlantic Council n. d. “About the Atlantic Council.” Poslednji pristup 7. decembar 2023. www.atlanticcouncil.org/about/.
- Brookings Institution n. d. a. “About Us.” Poslednji pristup 3. decembar 2023. www.brookings.edu/about-us/.
- Brookings Institution n. d. b. “Our History.” Poslednji pristup 28. oktobar 2023. www.brookings.edu/about-us/our-history/.
- McGann, James G. 2007. *Think Tanks and Policy Advice in the United States, Academics, advisors and advocates*. New York: Routledge.
- McGann, James G. 2020. *2020 Global Go To Think Tank Index Report*. Pennsylvania: University of Pennsylvania.
- RAND Corporation n. d. “About the RAND Corporation.” Poslednji pristup 7. decembar 2023. www.rand.org/about.html.

Risto Mitrović*

Faculty of Political Science, European University Brčko District

ANALYTICAL CENTERS IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Resume

The twentieth century in the United States of America brought numerous innovations in all aspects of social life, including politics and engagement in it. Local and state policies, which, until then, were strictly entrusted to elected officials, became the subject of interest of newly formed organizations in charge of collecting relevant data on policies, analyzing them, and, through conclusions, making recommendations on further actions needed to improve existing or create new policies in a certain sphere of politics.

By looking at the century-long history of analytical centers in the United States of America, better known as “think tanks”, it is possible to see how the changing political and socio-economic climate of the country affected the need to adapt such institutions, which gave rise to numerous new forms of activity and new spheres of interest for those centers in the USA. In addition, the development of new technologies forced the adaptation of analytical centers to them through the use of new systems for the presentation of achievements and advocating changes that their analyses deem necessary. By analyzing the methods of operation, the influence of different political ideologies, various ways of research result presentation, and also how these organizations are being financed, we get a better insight into the importance of such organizations and their activities in the modern political currents of one of the most powerful countries in the world.

Keywords: analytical centers, thinks tanks, United States of America, politics, policy, influence

* E-mail address: risto4569@gmail.com

· Овај рад је примљен 03. јануара 2024. године, а прихваћен на састанку Редакције 06. фебруара 2024. године.